

„Bůh“ a přírodověda

Byl jsem v mládí pod silným vlivem přívrženců dialektické theologie, a jedním z jejich velkých důrazů bylo odmítání každé představy, že by Boha bylo možno poznávat (také) z přírody. Zároveň jsem však byl velký čtenář Bible, odkud jsem se leccos dočetl o tom, že „nebesa vypravují“ (ve SZ) anebo že ... (apoštol Pavel; kromě toho jsem si také přečetl u Komenského, že příroda je jedna z „knih“, které musíme „číst“ (a později jsem se seznámil i se scholastikou a jejím pojetím shody lidského rozumu s božím přes zprostředkující funkci stvořených skutečností, atd.). V důsledku toho obojího to pro mne byla celoživotní výzva, jak se ubránit falešnému pojetí „dvojí pravdy“, totiž pravdy theologické a pravdy vědecké. Vyřešil jsem si to způsobem filosofickým, mohu-li se odvolat na starého Pythagoru, který údajně jako první odmítl titul „mudrce“ a přihlásil se k „hledačství moudrosti“, což jsem si vždycky aplikoval na „pravdu“ v silném významu. Veškeré vědecké poznání je poznání „zčástky“; to však neznamená a nesmí znamenat naprostou relativizaci a subjektivizaci veškerého lidského úsilí o poznání pravdy. Spíše je třeba tomu rozumět tak, že theologické koncepce jsou vždycky nějak poznamenány znalostmi příslušné doby, vůči nimž se zajisté vždycky také vymezují. Protože však s postupem času a se změnami znalostí o světě některé myšlenkové i formulační prostředky každé theologie zastarávají, je nutno je znovu přemyslet a přeformulovat, a to s ohledem na současný stav jak vědeckého bádání odborníků, tak obecných představ, které se ovšem za současným stavem věd vždycky dost opožďují a i novější výsledky poněkud simplifikují. Tak jako nemůžeme v žádné dějinné chvíli považovat ve vědeckém výzkumu poznání za definitivně ukončené, nemůžeme za definitivní považovat ani nejpregnantnější formulace theologické, ať už to jsou výsledky theologického myšlení současného, např. dnešního, anebo ať to jsou formulace prastaré a po věky považované za jednu provždy platné. Tak jako je nezbytný vývoj a pokračování ve vědách, je nutný také vývoj a pokračování v theologii, a to bez ohledu na to, že vědecké pokroky jsou dnes přinejmenším v některých oborech nejen překvapivě mocné a rychlé, zatímco v theologii bývají velmi váhavé a pomalé. Vcelku však asi zůstane vždy v platnosti jakási fundamentální sekundárnost či inferiorita (bez peiorativního příděchu!) na straně věd všude tam, kde jde o myšlení a poznávání theologické: vědecké poznatky se nemohou nikdy stát rozhodující inspirací pro úvahy theologické, a tím spíš pro úvah theologické, a tím spíš pro úvah o „Bohu“ ve starém pojetí. Naproti tomu však je třeba opustit všechny zastaralé ingredience starších, ale i novějších theologických formulací tam, kde jejich chybnost a mylnost, eventuelně zavádějící charakter byly už zřetelně rozpoznány.

(Písek, 050215-1.)